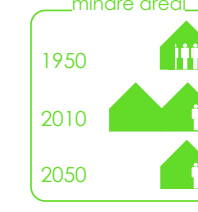
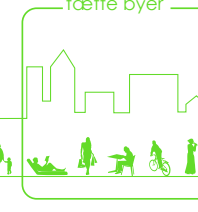
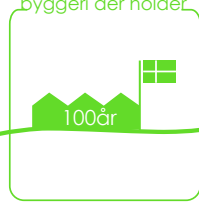
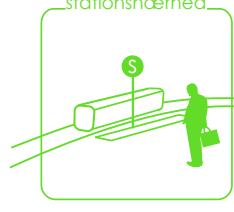
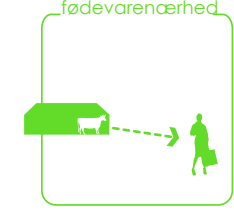
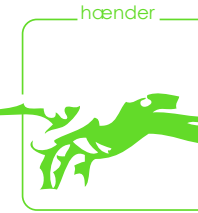
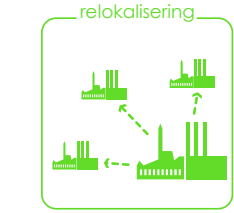

Dette oplæg er udarbejdet i regi af
GNBO
Græsroddernes
Netværk for
Bæredygtig
Omstilling

100.000 jobs med bæredygtig omstilling

INDHOLD

05	Resumé
07	Introduktion
11	Fødevarer
17	Energi
23	Transport
31	Byggeri
37	Økonomi
43	Afslutning
47	Anvendte kilder

**Dette oplæg er udarbejdet i regi af
Græsroddernes Netværk for Bæredygtig Omstilling (GNBO).**

Følgende har bidraget til den konkrete tekst:
Safania Eriksen (NOAH), Ole Davidsen (Frie Bønder), Tony Andersen (Permakultur Danmark), Stig Meldgård (NOAH), Thomas Meinert Larsen (Klimabevægelsen), HansHenrik Samuelsen (Klimaforum), Keld A Larsen (Rådet for Bæredygtig Transport), Anders Olesen (Byggefagenes Samvirke), Allan Leegaard (Byggefagenes Samvirke), John Holten-Andersen (Levende Hav) og Mikkel Klinge Nielsen (Bæredygtig Økonomi).

Illustrationer og layout: Kristine Cecilie Holten-Andersen (NOAH).

Publiceret: oktober 2011

100.000 NYE JOBS MED BÆREDYGTIG OMSTILLING

Flere hænder – mindre miljøbelastning

En bæredygtig omstilling er nødvendig for at skabe et miljøvenligt og klimaneutralt samfund. En sådan omstilling rummer desuden et potentiale for at skabe et stort antal danske arbejdspladser. I dette oplæg fra Græsøddernes Netværk for Bæredygtig Omstilling (GNBO) anslår vi, at der i Danmark kan skabes 100.000 fortrinsvis manuelle arbejdspladser indenfor områderne fødevarer, energi, transport og byggeri.

INTRODUKTION

Velfærd frem for vækst

Dette oplæg er udarbejdet af Græsroddernes Netværk for Bæredygtig Omstilling (GNBO), som består af 40 foreninger, der er gået sammen for i fællesskab at arbejde for en bæredygtig omstilling af vort samfund. Netværket repræsenterer en bred mangfoldighed af organisationer – herunder bl.a. miljøorganisationer, bonde- og fiskerionisationer samt fagforeninger. Det er nyt og håbefuldt, for det er kun ved at inddrage alle dele af samfundslivet, herunder ikke mindst de mennesker der er involveret i den primære produktion, at det er muligt at sætte den bæredygtige omstilling på dagsordenen.

Oplægget retter sig mod to store udfordringer, som vi i dag står overfor: På den ene side miljø- og klimakrisen og på den anden side den samfundsmæssige krise, der går ud på, at flere og flere mennesker udstødes af arbejdsmarkedet og marginaliseres socialt.

Efter vores mening er disse to udfordringer to sider af samme sag, for de har begge rod i et profitorienteret økonomisk system, der for det første driver rovdrift på naturen og for det andet erstatter mennesker med maskiner og teknologi.

Vi mener tiden er inde til en fundamental ændring af dette system. Vi har brug for at skabe en økologisk økonomi, der er nænsom overfor naturen og som accepterer de grænser den sætter for os. Det betyder, at vi må satse på vedvarende, lokale og bæredygtige energiresourcer og samtidig udvikle en genbrugsøkonomi, der er baseret på

fornybare ressourcer, hvor trækket på stof og materialer nedbringes til et minimum. Vi må med andre ord gøre op med den brug-og-smid-væk kultur, som vi har vænnet os til over de sidste godt 50 år, ja, vi må udvikle en produktion og et forbrug baseret på holdbarhed og kvalitet frem for bras og kvantitet. En sådan økonomi kræver flere hænder – ikke færre.

👉👉 Vi har brug for at skabe en økologisk økonomi, der er nænsom overfor naturen og som accepterer de grænser den sætter for os

En økologisk økonomi, der respekterer naturens grænser, er derfor samtidig en økonomi, der genskaber respekten for håndens arbejde. Det er en lokalt forankret økonomi, der sætter fokus på ordentlige råvarer og som genetabler en sammenhæng mellem natur, produktion og forbrug. Det er derfor også en økonomi, der satser på en alsidig produktionsstruktur og som lægger vægt på, at der må være den tættest mulige forbindelse mellem viden og produktion. Det er endelig en behovs- og fællesskabsorienteret økonomi, der satser på velfærd, frem for en ensidig privat- og profitorienteret økonomi, der satser på vækst.

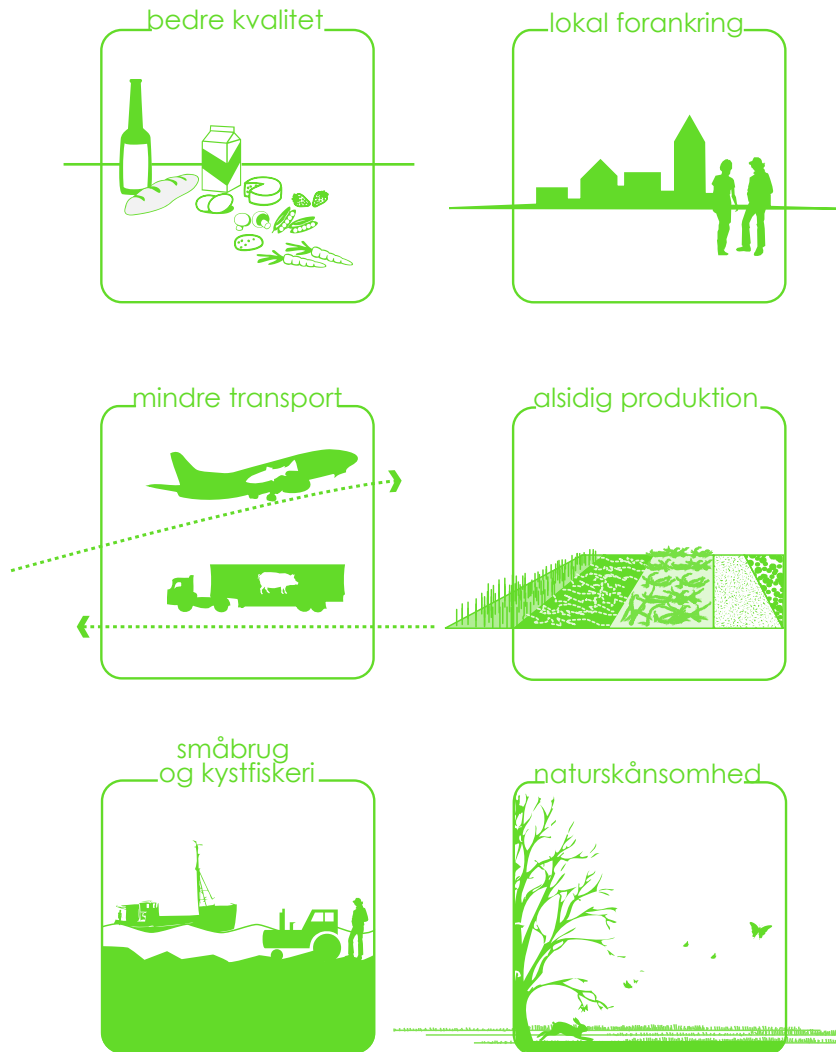
En omstilling af vore samfund efter disse principper kan ikke gennemføres fra den ene dag til den anden, men det

er nødvendigt, at vi hurtigt kommer i gang. Og faktisk er der allerede mange borgere, bevægelser og græsrodder i det "civile samfund", der er i fuld gang med at skabe spirerne til en sådan forandring. Det vi mangler nu, er politisk vilje fra samfundets top til at støtte en udvikling i denne retning. Her vil en ny regering kunne gøre en afgørende forskel – hvis den har viljen!

I dette oplæg giver vi et bud på, hvordan en økologisk og velfærdsorienteret omstilling kan igangsættes inden for 4 nøgleområder: Fødevarer, energi, transport og byggeri. Der argumenteres for, at en sådan omstilling på én og samme tid vil kunne reducere miljø- og klimabelastningen markant og samtidig skabe 100.000 - overvejende manuelle - arbejdspladser. Oplægget skal forstås som en fremstrakt hånd til en ny regering, der tør tænke nye tanker og føre en ny politik for et bæredygtigt og socialt retfærdigt Danmark. Det er et oplæg til samarbejde mellem det politiske system og dette lands mange engagerede bevægelser og græsrodder.

FØDEVARER

En lokal, naturskånsom og kvalitetsorienteret produktion

Status

Landbruget og fiskeriet har i de sidste mange år været præget af en koncentration af produktionen på stadig færre og stadig større enheder. Omkring 1960 var der ca. 200.000 landbrugsbedrifter i Danmark, et tal der i 2009 var reduceret til ca. 40.000. Tilsvarende var der omkring 1960 ca. 6000 kommercielle fiskefartøjer i landet, et tal der i dag er reduceret til under 700. Denne udvikling i primærproduktionen har fået følge af en tilsvarende koncentration inden for forarbejdnings- og distributionsleddet, hvor tidligere tiders mangfoldige og lokalt forankrede produktion i dag er erstattet af nogle få kæmpestore og globalt orienterede virksomheder.

Denne udvikling i retning af stordrift har ikke bidraget til, at vi har fået bedre kvalitet i vores produktion, men snarere en mere disharmonisk produktion med tilhørende belastning af naturen og forurening af jord, vand og luft. I Danmark bidrager landbruget alene med 14-16% af de samlede udledninger af drivhusgasser, ligesom vor tids fiskeri med dets energislugende fangstmetoder belaster klimaet, ødelægger naturen til havs og endelig udtømmer fiskebestandene. Der er i dag langt færre fisk i de indre danske farvande end for 50 år siden.

Samtidig er beskæftigelsen indenfor landbrug og fiskeri faldet dramatisk. I slutningen af 1950'erne var omkring 100.000 mennesker beskæftiget i tilknytning til fiskeriet - i dag er det under 10.000. På samme tidspunkt var der alene i primærlandbruget beskæftiget omkring 250.000

mennesker, mens vi i dag er nede på omkring 50.000 mennesker. En konsekvens af denne udvikling er bl.a. at landdistrikterne affolkes.

Den beskrevne udvikling har været drevet frem af en bestemt økonomisk rationalitet, der ensidigt har fokuseret på stordriftens økonomiske fordele. Meget tyder imidlertid på, at grænsen nu er nået – også økonomisk. Både landbruget og fiskeriet er i dag dybt forgældede. For landbrugets vedkommende er gælden over de sidste 10 år steget fra omkring 130 mia. kr. til omkring 300 mia. kr. og resultatet kan meget vel blive en bølge af konkurser og tvangsaktioner i den kommende tid.

“ Visionen for landbruget er en omstilling til flere mindre og mellemstore bedrifter og for fiskeriet en genetablering af et naturskånsomt kystfiskeri, med mindre fartøjer

De danske forbrugeres udgifter til fødevarer har i de senere år ligget på omkring 10% af det samlede forbrug, hvilket er rundt regnet en halvering sammenlignet med situationen for 40 år siden. Industrielt fremstillede fødevarer er billige, men vi betaler en høj pris for den billige mad: For det første er ernærings- og smagskvaliteten lav, ligesom der er

mange sundhedsrisici forbundet med industrielt fremstillet mad. Dernæst afspejler den lave pris ikke de faktiske omkostninger, eftersom den jo er baseret på en ødelæggelse af naturgrundlaget, en nedlæggelse af arbejdspladser og en underminering af mange lokalsamfund i landdistrikterne.

Vision

Alle disse forhold nødvendiggør en bæredygtig omstilling af det danske fødevarerhverv. Visionen for landbruget er en omstilling til flere mindre og mellemstore bedrifter og for fiskeriet en genetablering af et naturskånsomt kystfiskeri baseret på mindre fartøjer. Dette vil bidrage til at øge beskæftigelsen i landdistrikterne og skabe en bæredygtig og nænsom produktion af kvalitetsfødevarer til gavn for mennesker, natur, klima og miljø. Visionen indebærer en fødevareresektor, der er lokalt forankret, fortrinsvis baseret på lokale ressourcer og hvor afstanden mellem producent og forbruger er reduceret til et minimum.

Omstilling

Den bæredygtige omstilling af fødevareresektoren indebærer først og fremmest udviklingen af mere skånsomme produktionsmetoder. Det betyder omlægning til dyrknings- og fangstmetoder, der ikke belaster miljø eller klima via brændstofforbruget, kunstgødning, pesticider mv., men som tværtimod opbygger naturressourcegrundlaget, f.eks. ved at lagre kulstof og næringsstoffer i jorden. For at det kan lade sig gøre må der sættes på en mere alsidig produktion, hvor der veksles mellem afgrøderne og

hvor der er harmoni mellem vegetabiliske og animalske produkter. Inden for fiskeriet indebærer den bæredygtige omstilling en omlægning til passive fangstmetoder, der belaster havnaturen mindst muligt og som desuden bruger et minimum af energi. Samtidig med denne omstilling til mere skånsomme produktionsmetoder må der gives mere plads til naturen både til lands og til vands. Vådområder, skove, overdrev og stenrev må genetableres og der må plantes hegn, læbælter og vildtkorridorer.

Denne omstilling til en mere naturskånsom produktion må gå hånd i hånd med en social og økonomisk omstilling, hvor der skabes lokalt forankrede drifts- og produktionsformer, og hvor der er den tættest mulige sammenhæng mellem produktion, forarbejdning og afsætning. Dette vil skabe en mere mangfoldig fødevarerektor, hvor der i stedet for kvantitet sættes på kvalitet.

Organisationen Frie Bønder – Levende land har fremlagt et fødevarerepolitisk program, hvor der peges på en række tiltag, der kan fremme en omstilling som ovenfor skitseret. I den såkaldte Dalby-plan har de endvidere konkret vist, hvordan et storlandbrug på 600 ha kan brydes op i 19 mindre brug, der kan skabe mange nye lokale arbejdspladser. Organisationen Levende Hav har på samme måde fremlagt visioner og ideer til udvikling af et naturskånsomt og kystnært fiskeri, der vil kunne skabe beskæftigelse i de nu hensygnende småfiskersamfund.

Beskæftigelse

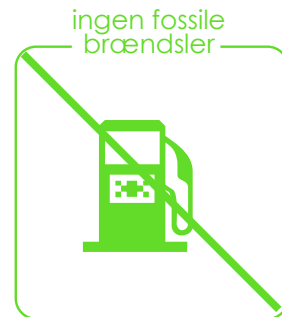
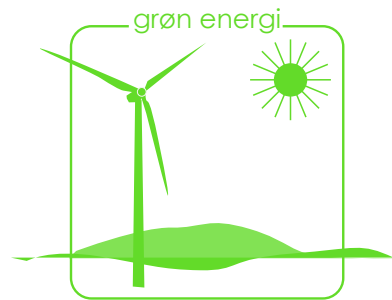
Et bæredygtigt fødevarerehverv baseret på mindre produktionsenheder vil ikke alene skabe flere jobs i primærerhvervet (landbrug og fiskeri), men vil også kunne tjene som afsæt for genetablering af lokalt forankrede forsynings- og forædlingsvirksomheder, der kan give et vigtigt bidrag til beskæftigelsen i landdistrikterne. Hertil kommer,

“ Alt i alt vurderes det, at der kan skabes mindst 40.000 nye arbejdspladser ved at omstille fødevarerektoren

at en omstilling til naturskånsomme produktionsmetoder, hvor man sætter på den håndværksmæssige kvalitet i alle fødevarerekædens led, vil kræve mange flere hænder end den gennemrationaliserede fødevarereproduktion vi kender i dag. Alt i alt vurderes det, at der kan skabes mindst 40.000 nye arbejdspladser ved at omstille fødevarerektoren efter ovenstående principper.

ENERGI

Vedvarende energi og et markant lavere energiforbrug

Status

Hvis vi skal undgå en global klimakrise, skal vi ifølge videnskaben snarest muligt ud af den fossile æra. I Danmark er der politisk enighed om denne målsætning, men i betragtning af udfordringens omfang sker der næsten ingenting. Faktum er, at udviklingen går i den forkerte retning, hvis man tæller den CO₂-udledning med, som danskernes forbrug giver anledning til udenfor landets grænser. Gør man det, viser nye undersøgelser at danskernes forbrug er steget fra 16 tons CO₂/indbygger i 1990 til 18 tons CO₂/indbygger i 2009. Vi kan endvidere kun opfylde vores internationale CO₂-reduktionsforpligtigelser ifølge Kyoto-protokollen ved at købe kreditter uden for landets grænser. Det er ikke holdbart.

Som et af verdens rigeste lande med et af de højeste CO₂-udledninger må vi påtage os vores retfærdige andel af CO₂-reduktioner, hvilket kræver store og hurtige nedskæringer i vores forbrug af fossile brændsler. Det kan ikke lade sig gøre hvis vores materielle forbrug fortsætter med at stige. Skal vi omstille vores nuværende energiforsyning til et bæredygtigt energisystem baseret på vedvarende energi er vi nød til at reducere vores umådeholdne energiforbrug. Også brugen af vedvarende energi kan have negative konsekvenser for natur og miljø. Specielt problematisk er den stigende brug af biomasse, som der lægges op til i de officielle energiplaner.

Vision

Derfor bør vi allerede i år 2030 have afskaffet de fossile

brændsler i vores energiforsyning. Forudsætningen for, at det kan gennemføres på en bæredygtig måde, er som nævnt, at vi samtidig gennemfører en kraftig reduktion af vores nuværende energiforbrug. Eksempelvis er det veldokumenteret, at vi kan reducere vores energiforbrug til rumopvarmning på over 70% ved at klimareovere den eksisterende boligmasse og stille høje krav til alt nybyggeri. Der er ligeledes meget store muligheder for at skære ned på elforbruget, bl.a. ved at sætte normer for en lang række el-apparater. Vi skal også ændre på uhensigtsmæssig adfærd og direkte energisløseri, både i de private husholdninger, i industrien og i det offentlige.

““ Forudsætningen for, at det kan gennemføres er at vi gennemfører en kraftig reduktion af vores nuværende energiforbrug

Den nuværende udvikling skal vi bremse og vende om. At ændre levevis betyder ikke, at vi skal lide afsavn, men derimod at vi skal satse på velfærd frem for på velstand. Vi skal igen til at lære at fremstille produkter med lang levetid og af høj kvalitet. Vi skal lære, at ting skal repareres, frem for at smides ud. Vi skal lære at spise mindre kød – og mere grønt. Vi skal sætte tempoet ned og fordybe os i det vi gør. Gør vi det, kan vi let sætte vores energiforbrug ned til et niveau, hvor vi kan klare os med vedvarende energi.

Omstilling

Realiseringen af denne vision forudsætter en klima- og energipolitik, der sætter på flerespor: En energihandlingsplan skal bygge på en bæredygtig udvikling, hvor vi gradvist nedsætter vores materielle forbrug. Samtidig skal der udformes klare planer for, hvordan vi bruger de teknologiske muligheder, vi har til rådighed for at nedbringe energiforbruget. En af de oplagte muligheder er en klimareoveringsplan, som kan udnytte de meget store muligheder, der er for at nedbringe energiforbruget i hele den gamle bygningsmasse.

Sideløbende med at vores energiforbrug reduceres ved en målrettet og langtidsplanlagt indsats, skal vi skabe en fleksibel og decentral energiforsyning baseret på 100 % vedvarende energi. Dette er en udfordring, som kræver sammenhæng i udbygningen af de forskellige energikilder. Derfor kan det ikke ske på markedsøkonomiske betingelser, som udelukkende tilgodeser de energikilder, der bedst kan betale sig på kort sigt og lader hånt om den langsigtede sammenhæng og bæredygtighed. Biomasse og energiafgrøder fra landbruget må ikke prioriteres frem for en bæredygtig landbrugsproduktion og naturgenopretning. NOAH har i sin Energihandlingsplan 2050 dokumenteret, at en sådan omstilling kan lade sig gøre på højst 20 år uden et industrialiseret landbrug og uden import af biomasse fra andre lande.

Beskæftigelse

Den ovenfor skitserede omstilling af energiforbrug og

energiforsyning rummer ganske mange arbejdspladser. En udbygning af vindkrafteffekten til en samlet effekt på 9.200 MW i 2030 vil med udgangspunkt i beregninger fra Dansk Vindmølleforening give en beskæftigelseseffekt på ca. 10.000 arbejdspladser årligt i de kommende 19 år. Med en hurtig udbygning vil de fleste arbejdspladser ligge i de første 10 - 15 år. Solvarme i fjernvarmeforsyningen udbygges til i alt 8 mio. m² solfangere til 2030 og individuelle solvarmeanlæg udbygges til 550.000 m² i 2020 og 2,1 mio. m² til 2030. Den beregnede beskæftigelseseffekt er beregnet til 1.466 lokale arbejdspladser indtil 2020 og 3.803 lokale arbejdspladser indtil 2030. Denne udbygning svarer til Fjernvarmeforeningens Varmeplan DK's hurtige udbygning.

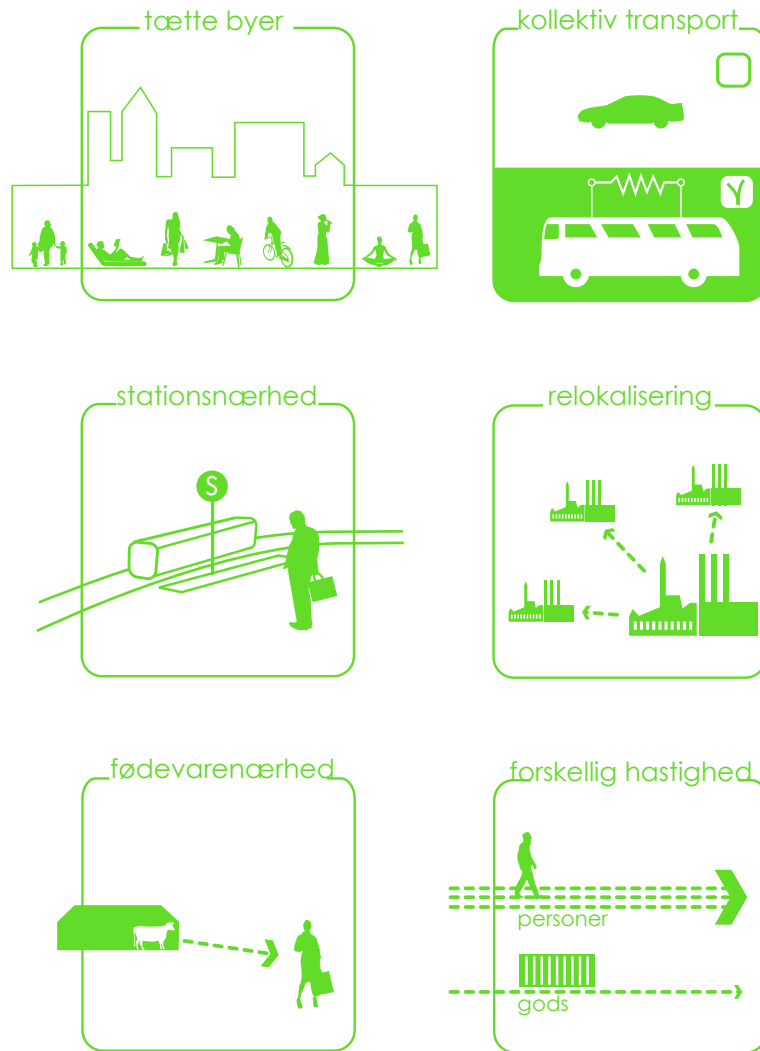
“ Vi skal igen lære at fremstille produkter med lang levetid og af høj kvalitet. Vi skal lære at spise mindre kød – og mere grønt

Hertil kommer alle de andre elementer i omstillingen af det samlede energiforsyningssystem, der er mindst lige så omfattende og arbejdskrævende som selve udbygningen af vind- og solkraften. Endelig vil hele indsatsen omkring energibesparelser kræve en masse nytænkning og know-how, ligesom det vil kræve omstilling af en masse tekniske installationer, der vil kræve især faglært arbejdskraft.

Et skøn på den samlede beskæftigelseseffekt ligger på 20 – 25.000 arbejdspladser årligt i de næste 20 år og er næppe en overvurdering.

TRANSPORT

Kollektive løsninger og kortere forsyningsveje

Status

Samfundsudviklingen har gjort at transportbehovet generelt har været stigende, hvilket igen har ført til en vækst i transportsektorens miljø- og klimabelastninger. Eller som det Internationale Transportarbejderforbund (ITF) formulerede det i en kongresudtalelse fra 2010: "Væksten i transportens emissioner er resultatet af et transportsystem som er indrettet efter en markedsbaseret økonomisk vækstmodel, just-in-time produktion og de multinationale selskabers konkurrencebehov, hvilket har haft negative konsekvenser for arbejderne, samfundet og miljøet".

Den fremherskende doktrin har i mange år været, at øget transport skaber vækst og beskæftigelse. Nye motorveje er kommet til, hvilket har givet mange mennesker mulighed for at flytte længere væk fra deres arbejdsplads, med det resultat at der hurtigt er blevet skabt et behov for endnu flere veje. Om der reelt er kommet flere er mere end tvivlsomt, men der er ikke nogen tvivl om at mange arbejdspladser er flyttet, hvilket har skabt et behov for endnu mere transport.

Den vildtvoksende transport med tilhørende infrastruktur udgør ikke alene en kæmpebelastning af natur, miljø og klima, men er tillige blevet sin egen fjende nr. 1: Vores byer kan ikke tage mere trafik, hvorfor flere og flere mennesker bruger stadig mere tid på at snegle sig af sted på overfyldte veje. Derfor er det tid til at gentænke hele transportsektoren og få den rettet til i retning af bæredygtige løsninger, samtidig med at behovet for at flytte sig mindskes.

Vision

For at løse transportens stigende energibehov skal der ikke bare fokuseres på en reduktion af behovet for transport af mennesker og gods, men også på en omformning af selve transportinfrastrukturen hen imod kollektive løsninger. Med andre ord kan nutidens transportproblemer ikke "bare" løses med et ensidigt fokus på f.eks. elbiler og håb om ny fremtidig teknologiudvikling.

👉👉 For at løse transportens stigende energibehov skal der også fokuseres på en omformning af selve transportinfrastrukturen

Der er som ITF formulerer det brug for "fundamentale forandringer af den eksisterende globale produktionsstruktur med dens afhængighed af globale forsyningskæder, lave transportomkostninger og billig arbejdskraft".

Der er bl.a. brug for nye idealer for byernes udvikling. Byerne må på én gang indrettes til at imødegå klimaudfordringerne, og samtidig tage vare på fremtidens erhvervsliv og skabe attraktive steder at bo. Byer med en kompakt form, der hænger sammen fra bymidte til periferi, skaber generelt mindre transport end byer, der breder sig ud over et stort areal.

Større byer har flere funktioner, som kræver transport, og de har derfor en større mulighed for at kunne opbygge kollek-

tive løsninger og f.eks. omlægge til større brug af cyklen. Alt sammen begrænser behovet for individuel motoriseret transport og reducerer den generelle trafikvækst. Derfor handler fremtidens byudvikling om at skabe kompakte og sammenhængende byer. Tæthed er altså en vigtig forudsætning for at begrænse transport og fremme alternativer til bilen.

En anden vigtig forudsætning er en satsning på stationsnære arbejdspladser. Hvis arbejdspladser lokaliseres stationsnært i de mest transporteffektive byer vil det give en række fordele i forhold til løsrivne erhvervsområder, der ligger isolerede, eller er knyttet til en mindre by uden sammenhæng med et lokalt arbejdsmarked og uden mulighed for at virksomhederne kan trække på og bidrage til lokal service mv.

Som indikeret er brugen af bil pr. indbygger væsentlig større i små byer og landdistrikter. Umiddelbart er denne situation svær at ændre og samlet set er det da heller ikke herfra den store miljøbelastning kommer. Dog vil det give mening, at indrette landdistrikter, så de f.eks. kan levere fødevarer til nærliggende byer. Dette skal ses i lyset af at fødevarer i dag gerne transporteres tusinder af kilometer for at nå frem til forbrugeren.

I industrien er der typisk få ansatte i forhold til bygningsarealet, samtidig med at der er brug for en høj grad af godstransport. Endvidere kan aktiviteterne være miljøbelastende og kræve sikkerhedsafstande til naboer.

Det vil derfor være en fordel at lokalisere industri i tilknytning til de større byer ud fra mulighederne for lokal arbejdskraft, serviceydelser og medarbejdernes muligheder for at benytte kollektiv transport, cykling og gang. Analyse af den tilgængelige arbejdskraft, dens kvalifikationer og lokalisering må gå forud.

En nytænkning af infrastrukturen, hvor der sættes på at reducere transportbehovet, vil nødvendigvis indebære en relokalisering af mange virksomheder og arbejdspladser. Den globalisering af økonomien, som vi har set udfolde sig over de sidste 20-30 år, er ud fra en klima- og miljømæssig synsvinkel den rene galimatias. Det er den i øvrigt også ud fra en social og økonomisk synsvinkel, hvilket den aktuelle krise er et synligt bevis på. Derfor skal Danmark til en vis grad 'genindustrialiseres' – men naturligvis på en bæredygtig måde.

Omstilling

Det er nødvendigt at sammentænke alle trafikformer i én trafikplan og at kollektive løsninger sammentænkes med energieffektiviseringer. Det vil sige at transporten skal planlægges i koordination imellem de lokale, regionale, nationale og internationale behov. Omstillingen må tage højde for befolkningstæthed, lokalisering af boliger og arbejdspladser og ressourcer – og forskellighederne mellem by- og landområder og landsdele.

I den forbindelse skal S-toget styrkes med en forbindelse til Roskilde og Helsingør. Samtidig skal "røret under Køben-

havn" udvides med en parallelbane, så togene lettere kan passere. Det er vigtigt at disse kobles på ikke-kulbaseret strøm og at de dieseldrevne togsæt udfases.

Vigtigt er også et langt større fokus på radiale skinnebårne løsninger i form af letbaner i og omkring København, Århus og Odense sammen med initiativer i Aalborg og Trekant-sområdet støttes.

Der findes ikke noget forpligtende mål for cyklismens udbredelse i Danmark, men den kan, hvis den udformes sammen med andre infrastrukturelle målsætninger, bidrage signifikant til samfundsudviklingen på flere forskellige niveauer, såvel fysisk som socialt på det menneskelige plan. Cyklen er en naturlig og nødvendig del af fremtidens trafikløsning, hvis den globale klimaproblematik skal løses.

Cyklen er en naturlig og nødvendig del af fremtidens trafikløsning, hvis den globale klimaproblematik skal løses

En alt for stor del af godset transporteres i dag ved hjælp af dieseldrevne lastbiler. Lastbilerne, der med tiden er vokset i størrelse, forbinder hele Europa og kører på strækninger, hvor der også er velfungerende jernbaner. For at spare på brugen og behovet for fossil energi, vil det derfor give mening at flytte store dele af godstransporten til jernbanen. I den forbindelse bør det også overvejes at genåbne flere

mindre havne med henblik på udvidet skibstransport, da der også her kan være store besparelser at hente.

Den kollektive trafiks organisering og finansiering, kommunernes nuværende ansvar i forhandlingerne med de private aktører, selskabsstrukturerne på bane-fronten osv. skal tilpasses til den ønskede omstilling i stedet for at vanskeliggøre den, og den skal indrettes, så det stadig kan være godt at bo på landet og i de små bysamfund.

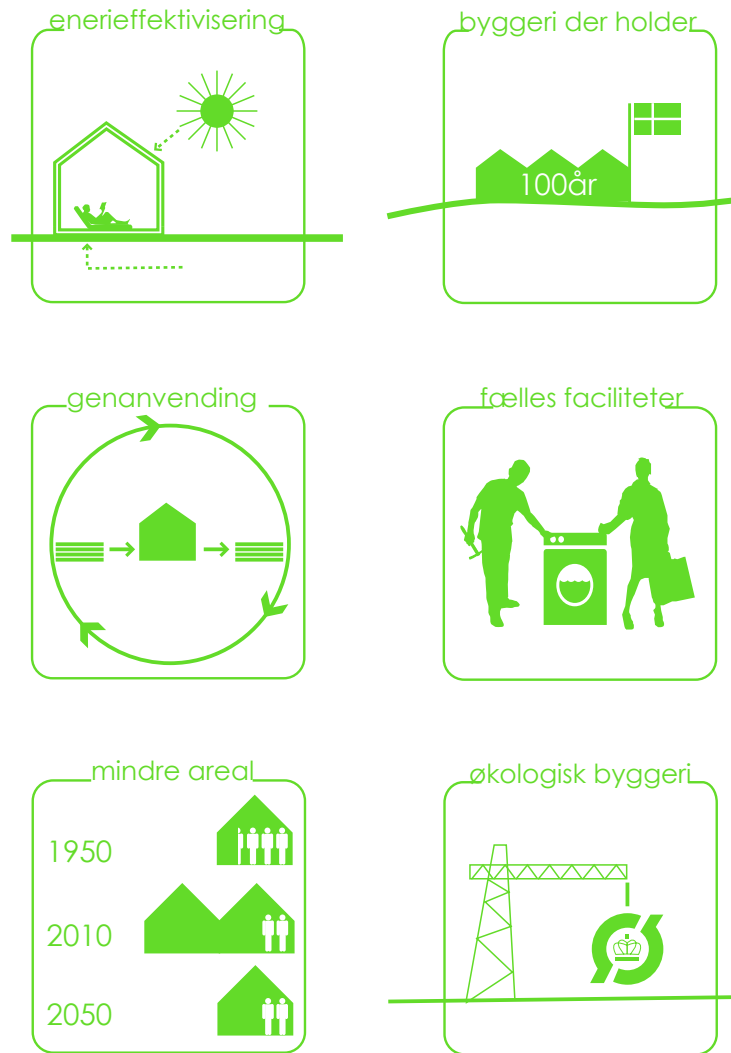
Beskæftigelse

En omtænkning af transportpolitikken vil ikke alene gavne natur, miljø og klima, men har også et beskæftigelsesmæssigt potentiale. Reduktionen af transportomfanget indebærer nemlig også en relokalisering af en stor del af den produktion, der i dag er out-sourcet til lavtlønslande, hvor man i øvrigt også ser stort på miljø og klima. Hertil kommer at en markant udbygning af et effektivt kollektivt transportsystem til såvel person- som godstransport vil kræve store investeringer i udbygningsfasen og efterfølgende skabe mange arbejdspladser til drift og vedligeholdelse.

Det vurderes at en kombination af ovenstående effekter vil kunne generere omkring 20.000 arbejdspladser.

BYGGERI

Godt håndværk, lang levetid og minimalt varmekonsum

Status

Byggesektoren er en stor og betydningsfuld del af dansk økonomi, som i dens nuværende form er præget af en stor belastning af miljø og klima. Op imod 40% af samfundets energiforbrug knytter sig til byggeriet i form af henholdsvis varme samt drift af en stærkt stigende mængde elektriske apparater. Derudover er nutidens byggeri præget af et stort forbrug af miljø- og sundhedsskadelige materialer samt af dårlig kvalitet og heraf følgende relativ kort levetid. Endelig er det præget af et stort arealforbrug, der lægger beslag på en voksende del af landskabet og presser naturen på tilbagetog.

Disse markante miljøbelastninger fra byggeriet hænger nøje sammen med udviklingen af byggeteknikken over det sidste halve århundrede. Man har alt for ensidigt satset på at rationalisere byggeprocessen så den kunne frembringe flest mulige kvadratmeter på den kortest mulige tid. Det er gået ud over kvaliteten, ligesom det har fremmet valget af miljø- og sundhedsskadelige materialer. Det har også betydet, at man har negligeret energiforbruget i den efterfølgende brugsfase – for energi var jo en ressource, der var til rådighed i rigelige mængder til en billig pris. Det har været den gennemgående præmis for de sidste 50 års byggeri.

Den præmis holder ikke mere, og derfor står vi nu overfor en kæmpe opgave med at omstille byggeriet – dels nybyggeriet, men først og fremmest den eksisterende bygge-masse. Den opgave kræver mange hænder.

Vision

Den overordnede og langsigtede vision går ud på at udvikle et økologisk byggeri baseret på miljøvenlige og genanvendelige materialer med en lang levetid, som satser på godt håndværk og høj kvalitet og som er designet til at give et minimalt varmetab og til at udnytte solens energiindfald optimalt. Samtidig må der udvikles en ny og mere fællesskabsorienteret boligkultur, hvor man i højere grad deles om faciliteterne og derfor kan klare sig med mindre plads.

“ Samtidig må der udvikles en ny og mere fællesskabsorienteret boligkultur, hvor man i højere grad deles om faciliteterne

Denne vision for det nye byggeri må gå hånd i hånd med en omfattende renovering af det eksisterende byggeri, hvor der kan gøres ganske meget for at reducere varme- og strømforbruget gennem bedre isolering og strømforbruget gennem udskiftning af apparater, ligesom der kan sættes meget mere på alternative energikilder i form af solvarme, jordvarme mm. Statens Byggeforskningsinstitut anslår at der kan spares mellem 50% og 75% af energiforbruget til varme og varmt vand i den eksisterende bygningsmasse, så potentialet er stort. Det der mangler er først og fremmest en omlægning af byggeriets finansieringsforhold – samt den nødvendige politiske vilje.

Omstilling

Realiseringen af den ovenstående vision indebærer nytænkning inden for hele byggebranchen. Frem for de sidste mange års satsning på vækst, mekanisering og kvantitet skal der fremover tænkes i økologi, håndværk og kvalitet. Det kræver bl.a. en omlægning af de faglige uddannelser inden for byggesektoren, hvor fremtidens byggehåndværkere, konstruktører, ingeniører og arkitekter både skal lære at tænke og handle på nye måder. Det kræver nye kompetencer inden for f.eks. materialevalg, energiforbrug og design, ligesom det kræver et langt bedre samarbejde mellem 'håndens' og 'åndens' arbejde. I dag er der f.eks. megen viden gemt i det gode håndværk, som ikke nyttiggøres i nutidens byggeri.

Det er også nødvendigt at ændre de økonomiske rammebetingelser for byggeriet. I dag kan det ikke 'betale' sig at satse på f.eks. høj kvalitet, lang levetid og lavt energiforbrug, fordi man for det første ikke medregner miljøomkostninger og for det andet ikke tilgodeser driftsbespareser, der først viser sig på lang sigt. Dette taler for at der på lidt længere sigt etableres en særlig finansiering af byggeriet og tilsvarende langsigtede investeringer, f.eks. i form af en statslig kreditinstitution. På kort sigt må staten træde til med garantiordninger og økonomiske incitamenter i form af tilskud, skattefradragsordninger og lignende, der kan sætte gang i de helt nødvendige klima- og miljøtiltag inden for byggeriet.

Beskæftigelse

Som følge af finanskrisen befinder byggebranchen sig i en krise, der bl.a. betyder at der er mange ledige bygningshåndværkere, bygningskonstruktører, ingeniører og arkitekter. Der er med andre ord en stor ledig kapacitet, som bør bruges til at igangsætte de klimarenoveringer, der på lidt længere sigt vil reducere CO₂-udledningerne og spare både bygningssejerne og samfundet for stigende energjudgifter.

For det første bør det offentlige gå i spidsen ved at fremrykke investeringer på skoler, institutioner, hospitaler og offentlige administrationsbygninger. For det andet bør der inden for den privatejede bygningsmasse etableres en statslig lånegarantiordning samt laves gunstige tilskudsordninger i forbindelse med klimarenovering. I begge tilfælde bør man i øvrigt tænke sig om og sikre at man i forbindelse med en klimarenovering samtidig tager hånd om andre udestående problemer i byggeriet, f.eks. forældede installationer, nedslidte tage osv.

“ I dag kan det ikke 'betale' sig at satse på høj kvalitet, lang levetid og lavt energiforbrug

Byggefagenes Samvirke har beregnet at man for en investering på 20 milliarder kroner årligt vil kunne beskæftige 20.000 mennesker, hvilket vil sikre at 200.000 boliger vil kunne renoveres pr år. Det vil generere en øget indtægt på de

offentlige budgetter på 6 milliarder kroner årligt som følge af besparelser til understøttelse samt øgede skatteindtægter og momsbetalinger. Samtidig vil det over 10 år sikre at hele bygningsmassen klimarenoveres, hvilket vil give et stort bidrag til at indfri klimapolitikens mål samtidig med at det som sagt vil spare både samfundet og boligejerne for store udgifter på fremtidens energiregning.

ØKONOMI

Omstilling til en økologisk økonomi

omprioritering

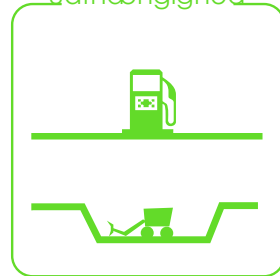
retfærdig økonomi

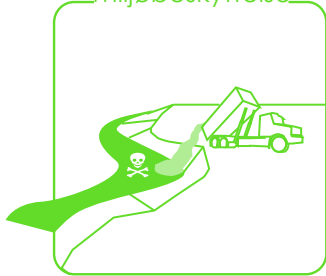
klimabeskyttelse

ressource uafhængighed

miljøbeskyttelse

værdi før profit

Vi har i det foregående argumenteret for, at der umiddelbart kan skabes 100.000 arbejdspladser ved at omstille til en økologisk og klimavenlig produktion inden for områderne fødevarer, energi, transport og byggeri:

Økologisk omstilling af fødevarerektoren:	40.000 arbejdspl.
Energibesparelser og vedvarende energi:	20.000 arbejdspl.
Bæredygtig transport og lokalisering:	20.000 arbejdspl.
Klimarenovering af bygninger:	20.000 arbejdspl.

Det rejser selvfølgelig spørgsmålet: Hvor skal pengene komme fra? Vort svar er, at de skal komme igennem en politisk omprioritering. Det er ikke pengene, der er problemet, for dem er der nok af. Tænk blot på hvad der i dag bruges af penge på ubæredygtige projekter som motorvejsbyggeri, lufthavnsudbygninger, svineproduktion, prestigebyggeri, krigsmateriel osv.

Det handler med andre ord om hvordan vi prioriterer de samfundsmæssige ressourcer: Skal vi fortsætte med at investere i en produktion og en infrastruktur, som øger klimabelastningen, undergraver vort naturgrundlag og som i øvrigt i stor stil indebærer en udflytning af den materielle produktion til lavtlønslande? Eller skal vi investere i en bæredygtig fremtid, hvor vi reducerer vores miljøbelastning og samtidig i vidt omfang relokalisere produktionen, således at den kan foregå inden for de økologiske grænser som vort eget naturgrundlag sætter for os?

Vi mener det sidste – og vi mener at dette ikke alene er

økologisk nødvendigt, men tillige er økonomisk fornuftigt. For der er en regning for den nuværende forføjede udvikling, som vi allerede må betale i dag, men som især vore børn og børnebørn vil komme til at betale, hvis ikke vi skifter kurs nu. Og den regning er ikke kun økologisk – men så sandelig også økonomisk. For den nuværende kurs betyder nemlig ikke alene at vi ødelægger vort naturgrundlag, men også at vi tømmer kloden for ressourcer, herunder ikke mindst de fossile energiressourcer. Derfor vil udgifterne til fossil energi og andre udtømmelige ressourcer kun bevæge sig en vej fremover – og det er opad. Og det kan pludselig gå meget stærkt. Derfor er det på høje tid at vi investerer i at gøre os uafhængige af disse ressourcer. Det er ganske enkelt almindelig sund fornuft, selvom mange økonomer og politikere endnu ikke har forstået det!

“ “ Derfor er det på høje tid at vi investerer i at gøre os uafhængige af disse ressourcer

Sagt mere direkte: Ved at reducere vort energi- og ressourceforbrug, udbygge den vedvarende energi og omstille til økologiske produktionsmetoder kommer vi til at spare samfundet og den enkelte for en milliardstor regning, der ligger som en tikkende bombe i fremtiden. Da en sådan indsats samtidig vil kunne bringe mange mennesker i arbejde, som i dag er arbejdsløse, vil det tillige reducere udgifterne til passiv forsørgelse og skabe øget værdi i samfundet. Samlet set er vi således ikke i tvivl

om, at en bæredygtig omstilling af vort samfund efter ovenstående principper er en rigtig god forretning – også ud fra en økonomisk betragtning. Det er i øvrigt også hvad tænkssomme økonomer, som f.eks. den internationalt anerkendte Nicolas Stern, siger.

Men, det er klart at det indebærer en anden form for økonomi, end den vi kender i dag. Det må det nødvendigvis gøre, for det er jo det nuværende økonomiske system, der har bragt os på den katastrofekurs vi for øjeblikket befinder os. Derfor er det helt afgørende at vi får ændret ved centrale økonomiske strukturer i vort samfund.

På den lange bane skal vi have skabt en økologisk økonomi, som opererer inden for de grænser naturen sætter for os. Det indebærer et opgør med den nuværende globaliserede og grænseløse vækstøkonomi, til fordel for en mere lokal økonomi, som samtidig er en mere social økonomi, der accepterer at der faktisk findes grænser.

På den korte bane må vi tage afsæt i den eksisterende økonomi og dreje den i den rigtige retning. Efter vores mening findes der tre tangenter en ny regering vil kunne spille på:

Miljøafgifter

For det første bør afgifterne på fossile brændstoffer sættes kraftigt i vejret. Dette kan kombineres med (forhøjede) afgifter på miljøskadelige aktiviteter som f.eks. kunstgødning og pesticider, bilkørsel (især i byerne), emballage,

reklame, finansielle transaktioner mm. Provenuet kan benyttes til at udligne de socialt skæve effekter af miljø- og energiafgifterne og/eller investeres i bl.a. de ovennævnte miljø- og klimatiltag. Effekten af brugen af afgifter til regulering af adfærd skal vurderes kritisk og vurderes både i forhold til fordelingspolitikken og i forhold til alternativer såsom forbud mod anvendelse af skadelige stoffer og den kontrolindsats og holdningspåvirkning, der er en forudsætning for effekten af et forbud.

Omlægning af statsstøtte

For øjeblikket gives der statsstøtte til en lang række aktiviteter, som ikke er bæredygtige. Det gælder produktions- og finansieringsstøtte inden for landbrug, fiskeri og skibsbyggeri, det gælder bro- og motorvejsbyggeri, og det gælder store forsknings- og udviklingsbevillinger, der trækker udviklingen i den forkerte retning. Disse støtteordninger bør omlægges så de i stedet fremmer den bæredygtige omstilling, som skitseret ovenfor.

Fremme af nye ejerskabsformer

Et af problemerne ved det nuværende økonomiske system er nogle udemokratiske og stærkt centralistiske ejerskabsformer, der fokuserer på kortsigtet fortjeneste frem for langsigtet bæredygtighed. Det gælder f.eks. aktieselskabsformen. Et led i en bæredygtig omstilling er derfor at understøtte nogle mere demokratiske og lokalt baserede ejendomsformer inden for især fødevarer- og energisektorerne, f.eks. andelsselskaber.

“ Samlet set er vi således ikke i tvivl om, at en bæredygtig omstilling af vort samfund efter ovenstående principper er en rigtig god forretning

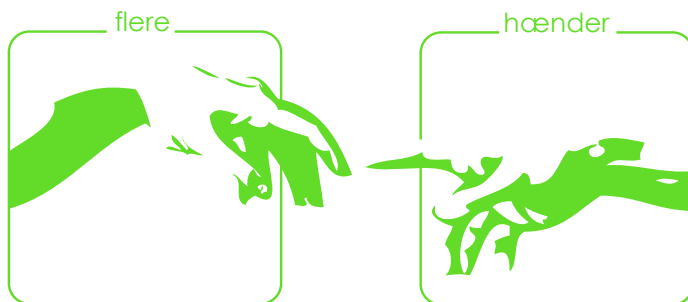
Et særligt problem i denne forbindelse er en finanssektor, der enkelte undtagelser til trods åbenbart ikke ved hvad bæredygtighed er. Derfor må der arbejdes for at skabe alternative finansieringsmuligheder for især små og mellemstore virksomheder, der vil bidrage til den bæredygtige omstilling. Det kunne være i form af en statslig bank. Det kunne også være ved at animere pensionskasser til at bruge deres enorme pensionsformuer til dette formål. Den nuværende bestemmelse om at pensionskasserne skal investere i størst mulig (kortsigtet) afkast bør således ændres til, at de fremover skal investere langsigtet i en økologisk og bæredygtig produktion.

AFSLUTNING

I dette oplæg har vi skitseret nogle vigtige elementer til en bæredygtig omstilling af vort samfund, der på én og samme tid imødegår miljø- og klimakrisen, skaber nye arbejdspladser og nyt liv i de lokale fællesskaber.

Vi har i dette oplæg først og fremmest fokuseret på de nødvendige forandringer i den materielle produktion, her eksemplificeret ved fødevarer, energi, transport og byggeri. Det siger imidlertid sig selv, at en omstilling af den materielle produktion indebærer, at alle involverede parter skal til at tænke anderledes, ligesom de skal tilegne sig nye kompetencer. Dertil kommer at der på mange områder givetvis vil være behov for at udvikle helt nye løsninger. Derfor kan en sådan omstilling ikke gennemføres uden at det også får konsekvenser for såvel uddannelse som forskning. En vigtig del af opgaven bliver derfor at dreje vort uddannelses- og forskningssystem i en retning, så de reelt kan understøtte den bæredygtige omstilling – og det gælder på alle niveauer fra grundskolen, over de faglige uddannelser til universiteterne. Det i sig selv er en stor opgave, for på mange måder vil det kræve en helt ny måde at tænke uddannelse og forskning på.

I det hele taget er den vej vi skitserer her et opgør med vanetænkningen. Den er derfor også meget forskellig fra det vi sædvanligvis præsenteres for fra den fremherskende kreds af økonomer, politikere og erhvervsledere. Det er sådan set meget naturligt, for den herskende elite kan jo af gode grunde ikke frigøre sig fra det system, som den selv har skabt og som netop har gjort den til herskende elite.

Derfor kan den nødvendige forandring af vores samfund ikke komme oppefra, men må nødvendigvis først udtænkes og siden udkæmpes fra neden, dvs. fra dette samfunds mange engagerede græsrodder.

Dette fordrer til gengæld at græsrodderne går i dialog med hinanden og overvinder eksisterende skel og barrierer. Netop det er formålet med Græsroddernes Netværk for Bæredygtig Omstilling (GNBO), hvor vi ikke mindst lægger vægt på dialogen mellem miljøbevægelsen og fagbevægelsen, der efter vores mening for længe har talt forbi hinanden.

“En bæredygtig og økologisk omstilling kræver nemlig – som vist i det foregående - flere hænder, ikke færre.

Én af hovedpointerne i dette oplæg er således, at fagbevægelsens legitime kamp for beskæftigelse og miljøbevægelsens legitime kamp for miljøet ikke behøver være hinandens modsætning, hvis vi tænker os om, dvs. tænker økologisk og bæredygtigt: En bæredygtig og økologisk omstilling kræver nemlig – som vist i det foregående - flere hænder, ikke færre.

Med dette oplæg håber vi derfor at have skabt grunden til en styrkelse af dialogen mellem miljøbevægelsen og fag-

bevægelsen, hvilket efter vores opfattelse er en forudsætning for, at vi kan gøre os håb om at ændre udviklingens retning. Det er tillige vort håb, at vi hermed har skabt en platform som en ny regering kan bruge som afsæt for en ny politik, der sætter sig for at forandre det bestående.

Anvendte kilder

Frie Bønder – Levende Land: Fremtiden på landet. Erhvervspolitisk Program. 2009.

Frie Bønder – Levende Land: Dalby-planen.2009.
Landsforeningen Levende Hav. Diverse dokumenter på www.levende-hav.dk

NOAH: Energihandlingsplan 2050. NOAH's Forlag 2010.

OVE/SEK: Vi har energien. Omstilling til bæredygtig energi på 20 år. OVE's Forlag 2009.

3F: Grønne Job. Eksempler på energi- og klimainitiativer, der giver beskæftigelse. 3F 2009.

Byggefagenes Samvirke: Byggefagene, klima og byggeri. Byggefagenes Samvirke 2009.

Rådet for Bæredygtig Trafik. Diverse dokumenter på www.baeredygtigtrafik.dk